

WONDERLIJKHEDEN

WILLEM
MARINUS
DUDOK

netwerken &
inspiratiebronnen

Lara Voerman
met beeldessay van Iwan Baan

WONDERLIJKHEDEN

WILLEM
MARINUS
DUDOK

netwerken &
inspiratiebronnen

Lara Voerman
met beeldessay van Iwan Baan

Hilversum
Verloren
2019

COLOFON

Tekst

Lara Voerman

Fotografie

Iwan Baan

Beeld

Het Nieuwe Instituut

Collectie Hilversum gemeente Hilversum

Streekarchief Gooi en Vecht

Opdrachtgever

Dudok Architectuur Centrum, Hilversum

Uitgever

Uitgeverij Verloren

Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum

www.verloren.nl

Redactie en advies

Indira van 't Klooster

Irmgard van Koningsbruggen

Ontwerp

Margriet V.

Druk

Wilco, Amersfoort

ISBN

978 90 8704 814 3

VOORWOORD

Wonderlijkheden

De erfenis van architect Willem Marinus Dudok is grosso modo bezorgd door drie architectuurhistorici: Max Cramer (destijds werkzaam bij het gemeentelijk Bureau Monumentenzorg in Amersfoort), Arie den Dikken (die samen met Annette Koenders met name over het raadhuis schreef) en vooral Herman van Bergeijk (onderzoeker aan de TU Delft), die promoveerde op Dudok in de jaren negentig van de vorige eeuw. Hoewel hun werk van grote betekenis is voor onze kennis van het oeuvre van Dudok laat deze opsomming ook zien dat het inmiddels ruim 25 jaar geleden is dat er grondig onderzoek werd gedaan in de archieven van Dudok.

Maar opvattingen over de betekenis van architectuur veranderen, net als kunst-historische opvattingen over hoe die het best kan worden beschreven. Architectuur is immers een resultante van maatschappelijke, economische en sociale factoren en wordt mede begrepen en gewaardeerd vanuit een actuele context. Het is dus niet alleen vanzelfsprekend om van tijd tot tijd de gebouwde geschiedenis opnieuw te bezien, het is – zeker in het geval van Dudok – ook relevant. In een tijdperk waarin de (on)gedeelde stad, de impact van architectuur op het sociale leven en het belang van groen en duurzaamheid centraal staan, waarderen we zijn werk op een nieuwe manier. En nu het fenomeen van de ‘starchitect’ – en Dudok was een starchitect in zijn tijd – in toenemende mate plaats maakt voor collectieven die opereren in hybride kennisvelden op voet van gelijkheid, ligt het voor hand om meer nadruk te leggen op de netwerken waarin ook Dudok functioneerde. Vooral omdat die hem als niet-architectonisch geschoold ingenieur in staat stelden in heel korte tijd de benodigde kennis en inspiratie te verwerven voor de meesterwerken die hij al vroeg in zijn loopbaan tot stand bracht.

Wie waren die inspiratiebronnen? In welke netwerken bevond hij zich? Waarom kwam hij naar het kleine dorp Hilversum, terwijl werk in Leiden en Amsterdam gegarandeerd was? Het Dudok Architectuur Centrum zag hierin aanleiding om Dudok opnieuw te bekijken. Architectuurhistorica Lara Voerman heeft met haar archiefonderzoek bovenstaande vragen als uitgangspunt genomen. De verrassende antwoorden werpen een nieuw licht op de rol van Dudok als stedenbouwkundige, op zijn inspiratiebronnen buiten de architectuur (muziek, antroposofie, kunst) en daarmee ook op zijn persoon en betekenis voor Nederland en Hilversum in het bijzonder.

De foto's van Iwan Baan vormen daarbij een spectaculair contraverhaal. Opgegroeid in Hilversum is het werk van Dudok, zoals voor vele Hilversummers, ook voor Iwan Baan een vanzelfsprekend decor van het dagelijkse leven. Men woont in een Dudokhuis, gaat naar school in een Dudokschool, trouwt in het raadhuis en/of wordt begraven op een Dudokbegraafplaats. Dat bewegingen door de stad voeren langs talloze onopvallende gebouwen van zijn hand, zoals elektriciteitshuisjes, bruggen, trappen, een boothuis of een gemaal, versterkt de alledaagsheid van Dudok nog verder. Ze laten ook de variatie aan stijlen, materialen en vormen zien die Dudok gebruikte om uitdrukking te geven aan functie, context en gebruikers.

Gewend als we zijn om het oeuvre van Dudok in publicaties te ervaren als statige kunstwerken, bij optimaal licht gefotografeerd met kunstzinnige belijningen in lege straten, lijken de straatfoto's van Iwan Baan schijnbaar achteloos te zijn gemaakt. De luchtfoto's laten echter zien hoe al deze gebouwen onderdeel zijn van een groter plan - precies zoals dat Dudok voor ogen stond. Nu, zo'n 100 jaar later, is vanuit de lucht zichtbaar hoe het hele Hilversumse oeuvre van Dudok van groot naar klein, deel uitmaakt van een - hypermoderne - tuinstadgedachte. Zo toont deze publicatie Dudok opnieuw, maar toch anders.

Indira van 't Klooster

directeur Dudok Architectuur Centrum

Irmgard van Koningsbruggen

voorzitter Dudok Architectuur Centrum

INHOUD

Beeldessay	10
I Introductie	48
II Langs een omweg	50
III Vorming in Leiden	56
IV De magie van Hilversum	64
V Architectuur van het gevoel	84
VI De weerbarstige stad	100
VII De ontdekking van landschap	112
VIII De grote opgave	124
Noten	142
Herkomst beelden	150

BEELDESSAY

Iwan Baan

Raadhuis, Dudokpark, Hilversum.

